

Arap Birliği, Arap devletleri arasında dayanışma ve işbirliği için kurulmuş ve Arap milliyetçiliğinin en önemli kurumsallaşmasıdır. Bu birlik varlığını Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin maddi desteğiyle sürdürür.

Suriye, hem Hafız Esad, hem de oğlu Beşşar el-Esad döneminde ABD tarafından “terörü destekleyen şer ülkeler” içerisinde yer alıyordu. Buna rağmen Arap Birliği, Suriye’yi hiçbir zaman bir kenara bırakmamıştı. Ta ki, Kasım 2011 başlarından itibaren, Suriye’de Esad yönetiminin “çıkamaz sokakta” ilerleme ısrarına kadar. Zira Suriye, Arap Birliği’nin isteklerine önce “Evet!” deyip, ardından sözlerini tutmayınca, Arap Birliği’nin 27 Kasım 2011’de Kahire’de yaptıkları toplantının ardından, tarihinde belki de ilk kez bu kurumdan büyük bir darbe yedi. Arap Birliği aynı gün alınan kararla Suriye’ye ekonomik yaptırımların uygulanmasına başlanacağını bildirdi. 22 ülkeden 19 ülkenin oybirliğiyle alınan bu kararla Suriye’ye dışarıdan yapılabilecek müdahalelerin önlenmesinin hedeflendiği de ayrıca açıklandı. Suriye’ye yaptırım uygulanması süreci şu şekilde meydana gelmiştir:

Mart 2011 ortalarında Suriye’de ilk gösteriler başladığında, Kral Abdullah’tan Esad’a siyasi destek sesi duyuldu. Yüzlerce cenazenin ardından, Ramazan ayının ilk gününden itibaren Hamas ağırlıklı olarak devam eden, katliam ve direnişçilere uygulanan baskıya sonunda Suudi Arabistan Kralı Abdullah, 8 Ağustos 2011’de Esad’a “Ölüm makinesini durdur ve kan akışı sona ersin! Suriye, çok geç olmadan geniş düşünmeli ve sadece sözle değil, pratikte de reformları başlatmalı ve uygulamalı!” çağrısında bulunarak, ilk kez Suriye’deki gösteriler hakkında sessizliğini bozdu. Suriye yönetimini protestoculara karşı orantısız güç kullanmakla suçladı. İstikrarsızlığı giderme çaresinin gene Esad yönetiminde bulunduğu vurguladı. 1 Kasım 2011’de ise Suriye devlet televizyonu, Arap Birliği ile Suriye arasında nihai anlaşmaya varıldığını bildirdi.

12 Kasım 2011’de Arap Birliği yeniden toplandı ve “Suriye rejiminin, Arap Birliği’nin çalışma planını uygulamadığı için Beşşar Esad rejimiyle ilişkilerin askıya alındığı” açıklaması yapıldı. Bu arada Suriye yönetimine ilave yaptırımların da getirileceği bildirildi. Keza, Suriye muhalefeti de “geçiş sürecini konuşmak üzere” Arap Birliği’nin Kahire’deki genel merkezine davet edildi. Suriye’de barışçıl bir dönüşümün gerçekleşmesine yol açacak reformların hayata geçirilmesi için Ekim ayından itibaren baskılarını artıran Arap Birliği, Beşşar Esad yönetiminin işbirliğine yanaşmaması üzerine 27 Kasım’da Suriye rejimini ekonomik, diplomatik ve siyasi olarak bölgede yalnızlaştıracak bir dizi yaptırım kararı almıştır.

Arap Birliği’nin yaptırım kararını destekleyen Türkiye’nin de Birlik üyeleri ile aynı içerikli yaptırım kararlarını eşgüdüm içinde hayata geçireceği belirtilmektedir. Kahire’deki Arap Birliği görüşmelerine katılan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye’de siviller öldürülürken Arap ülkeleri ve Türkiye’nin sessiz kalmayacağını ifade ederek, Arap Birliği’nin

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler İkinci Sınıf Lisans Öğrencisi

aldığı yaptırım kararlarına Türkiye'nin katılacağını göstermiş oldu.

Fas'ta Arap Birliği toplantısına paralel olarak düzenlenen Türk-Arap İşbirliği Forumu Toplantısının açılış konuşmasında Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Türkiye'nin "Suriye'de yaşanan krizin sona erdirilmesi için başta Arap Birliği ve diğer bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası toplum ile eşgüdüm içinde çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Bu bağlamda, Arap Birliği'nin 12 Kasım tarihinde kararında öngördüğü adımların atılmasına paralel olarak ve bu adımları destekleyecek mahiyette Türkiye'nin de ulusal düzeyde bazı önlemler almayı değerlendirmektedir." şeklinde konuşmuştu. Dolayısıyla Kahire'de Suriye yönetimine karşı alınan yaptırım kararının aynı zamanda Türk-Arap ortak kararı olduğunu belirtmek gerekir. Ve 27 Kasım 2011'de Arap Birliği'nden Suriye'ye ekonomik yaptırımlar başlatıldı. Bundan sonra Suriye'ye ekonomik yardım bir yana, aksine muhaliflere yardım yapılırsa sürpriz sayılmamalı. Bunun anlamı ise iki türlü görülebilir:

1. Esad yönetimi daha fazla öfkelenerek, şiddeti daha da artırabilir.

2. Arap Birliği'nden alınan silah ve para yardımı ile güçlenen muhalifler, Esad rejimini oldukça sıkıştırabilir. Bu ise şiddetin artışına sebebiyet verebilir. Her ikisinin sonunda insanlık dramlarının yaşanabileceği bir gelişmeye yol açabilir. İnsanlık dramının yaşanması hali ise dünya basını tarafından acite edilerek, BM şemsiyesi altında Suriye'ye önce ağır yaptırımlar, ardından ambargo, hatta askeri müdahaleye kadar giden gelişmeler yaşanabilir.

Arap Birliğinden önce ABD ve AB ülkeleri tarafından enerji sektöründe alınan yaptırım kararları kapsamında Suriye yönetiminde yer alan yaklaşık 80 üst düzey yönetici kara listeye alınmış ve mal varlıkları dondurulmuştu. Kara listeye alınanlar arasında Devlet Başkanı Esad'ın yanı sıra Devlet Başkan Yardımcısı, Başbakan, Dışişleri, İçişleri ve Savunma Bakanları da bulunmaktaydı. Daha önce alınan yaptırım kararlarında yaklaşık 20 kurum ve şirketin de faaliyetleri ve mal varlıkları dondurulmuştu. Bunlar arasında Suriye Ulusal Petrol Şirketi, Suriye Ticaret Bankası ve Syria Tel gibi Esad ailesine yakın kişilerin elinde bulunan özel şirketler de bulunmaktadır.

ABD ve AB yaptırımlarının sonucunda Suriye'de gündelik yaşam derinden etkilenmiştir. Petrol ürünlerinin %60 oranında ihracatının azalışı, hayat pahalılığı, işsizlik gibi sorunlar patlak vermiştir. Suriye'de devam eden şiddet olayları ve uluslararası medyanın çizdiği olumsuz tablo turist sayısında düşüş meydana getirmiştir.

Diğer yandan Suriye'nin toplam ihracatı 14 milyar dolar olup, Suriye bu ihraç piyasasının yaklaşık % 60'ını kaybetmiş durumdadır. Bu ekonomik yaptırımlarla amaçlanan ise Suriyelilerin bu yaptırımlardan etkilenmesi ve hükümete karşı tepkisini yükseltmesidir. Yaptırımlar, Suriye'de ekonomik kötüleşmeyle insanların hayatlarını etkilemekte bu da ülkedeki toplumsal huzursuzluğu ve çatışmacı ortamı oluşturmaktadır. Arap birliğinin yaptırım kararı ise, Suriye'nin ekonomik ve siyasi olarak yalnızlaşmasına yol açmaktır. Kararı Türkiye de desteklemiştir. Bu anlamda İngiltere ve Fransa'nın da birleşmiş milletler nezdinde yeni bir yaptırım kararı alması söz konusudur.

Arap birliği ve komşu ÷lke Türkiye'nin Suriye krizinin çözümünde aktif rol alması gerekir ve Suriye'deki bu ortamın düzelmesi için Suriyeli Hristiyanlar, Şiiiler, aleviler, İsmaililer, Dürziler ve Kürtlerin Beşar Esad sonrası dönemde güven içinde Suriye de yasayacaklarına temel hak ve özgürlüklerinin anayasal anlamda ve bölgesel devletleri tarafından garanti altına alınacağı noktasında ikna edilmeleri gerekmektedir. Sorunun askeri bir müdahaleye ve iç savaşa varmadan çözülebilmesi için bölge ÷lkelerinin demokratik bir Suriye konusunda ortak bir çalışma yürüterek, Suriye muhalefetini örgütlemesi gerekmektedir. Aksi halde, muhalefetin rejimi devirmekle birlikte ÷lkeye istikrar getirmesi mümkün olmayacaktır.

66 yıllık tarihi boyunca Arap Birliği ilk kez birlik üyesi bir üyeye karşı ekonomik ve siyasi yaptırım kararı almıştır. Türkiye'nin de desteklediği yaptırım kararlarının başında Suriye yönetiminde yer alan üst düzey yöneticilere seyahat yasağı getirilmesi ve mal varlıklarının dondurulması olmuştur. Böylelikle hem Suriye hükümetine ait olan hem de rejimle işbirliği içinde olan şirketlerin mal varlıkları dondurulmuştur. Yıllardır Arap milliyetçiliğinin savunucuları olduğunu ileri süren Beşşar Esad dâhil birçok Suriyeli yöneticinin Arap ÷lkelerine seyahati engellenmiş ve söz konusu ÷lkelerdeki mal varlıkları da dondurulmuştur. Benzer kararları daha önceleri ABD ve AB ÷lkeleri de almıştı. Katar Başbakanı ve Dışışleri Bakanı Hamad bin Cassim el Tani tarafından açıklanan yaptırım kararları içerisinde Suriye Merkez Bankası ve devlet bankası statüsündeki Suriye Ticaret Bankası ile mali işlemlerin durdurulması; Arap ÷lkeleri tarafından desteklenen Suriye'deki yatırım projelerinin askıya alınması; ikili ticaretin durdurulması; Suriye ile karşılıklı düzenlenen tüm özel, ticari ve sivil uçak seferlerinin durdurulması ve Suriye dışında yaşayan Suriye vatandaşlarının ailelerine gönderdiği paraların da kontrollü gönderilmesi yer almaktadır. Arap Birliği ÷lkeleri yaptırımların genişletilmesine yönelik olarak da olağanüstü bir toplantı gerçekleştirmeye karar vermiştir.

Arap birliğinin bu kararından Abd ve Ab ÷lkeleri memnun kalmakla birlikte Suriye hükümeti karara tepki göstererek protestolar düzenledi. Kararın alınmasının arkasında olan güçler olarak gör÷len Suudi Arabistan ve Katar'ın elçiliklerine, Türkiye başkonsolosluğuna ve Lazkiye konsolosluğuna saldırıda bulundular. Protestocuların yanlarında getirdiği Türk bayrağını ateşe vermeleri Türk hükümetinin ve kamuoyunun sert tepkisiyle karşılandı. Bu olaylar Türkiye Suriye ilişkilerini iyice kopuş noktasına getirmiştir. Abdullah Gül ve Türk hükümetinin sert tepkisine karşılık Suriye Dışışleri ve Gurbetçiler Bakanı Velid Muallim, yabancı elçiliklere yapılan saldırılardan dolayı özür diledi ve bu saldırılara karışanların yakalanıp haklarında yasal işlem yapılacağını söyledi.

Türkiye'nin Suriye'ye uyguladığı yaptırımlara bakacak olursak; Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 9 maddelik bir yaptırım uygulanacağını açıkladı. Bu yaptırımlar şöyledir:

*Suriye'de halkıyla barışık meşru bir yönetim işbaşına gelene kadar Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizmasının askıya alınması.

*Suriye’de temel liderlik kadrosu mensubu olup, haklarında halka karşı şiddete ve hukuk dışı yöntemlere başvurduklarına dair iddialar bulunan bazı yetkililere seyahat yasağı konulması ve bu kişilerin ülkemizdeki mal varlıklarının dondurulması. Suriye rejiminin kuvvetli destekçisi konumundaki bazı iş adamlarına da benzer tedbirlerin getirilmesi.

* Suriye ordusuna her türlü silah ve askeri malzemenin satış ve tedarikinin durdurulması.

*Türkiye toprakları, hava sahası ve karasuları kullanılmak suretiyle üçüncü ülkelerden Suriye’ye silah ve askeri malzeme transferi yapılmasının uluslararası hukuka uygun olarak engellenmesi.

*Suriye’deki altyapı projelerinin finansmanı için imzalanan Eximbank kredi anlaşmasının askıya alınması.

*Suriye Merkez Bankası ile ilişkilerin durdurulması.

*Suriye hükümetinin Türkiye’deki finansal mal varlıklarının dondurulması.

*Suriye hükümeti ile kredi ilişkilerinin durdurulması.

*Mevcut işlemler hariç Suriye Ticaret Bankası ile işlemlerin durdurulması.

Türkiye’nin Suriye’ye uyguladığı yaptırımlara Suriye hükümetinin cevabı gecikmedi ve hükümetin Türkiye ile serbest ticaret anlaşması kapsamındaki tüm çalışmalarını askıya aldığı bildirildi.

Düşündüğümüzde; Halep’teki bayrak yakma olayı hükümet yanlısı protestocuların aşırı bir eylemi olabileceği gibi muhalif grupların düzenlediği ve Türkiye’deki kamuoyunu Suriye yönetimine karşı cephe almaya yöneltecek bir provokasyonun bir parçası olmuş olabilir. Birliğin Filistin, Irak gibi kriz alanlarında çatışmayı engellemek için hiçbir şey yapmazken Suriye’deki olaylara batının bölge siyasetlerine paralel olarak böylesi sert biçimde müdahil olması çelişkili bir olaydır.

Sonuç olarak; Eğer Türkiye kendi “Suriye Gerçeği”nin içeriğini doldurup sınırlarını belirleyemezse, Suriye’ye yönelik uygulayacağı dış siyaset stratejileri Soğuk Savaş dönemindeki gibi uluslararası sistemdeki büyük güçlerin siyasetlerinin bir uzantısı olmanın ötesine geçemeyecek ve inandırıcı olamayacaktır. Buna ek olarak Suriye’nin siyasi istikrarı ve toprak bütünlüğünün Anadolu’nun ve Doğu Akdeniz’in güvenliği açısından birincil önemde olduğu asla unutulmamalı ve iki ülke arasında gerginlikleri çatışmaya dönüştürebilecek provokasyonlara karşı dikkatli olunmalıdır.

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi